MOSKOVSKI SIMPOZIJ O SLOVANSKIH JEZIKIH IN KULTURAH IN MEDKULTURNIH ODNOSIH MED SLOVANI V SODOBNEM SVETU

Mednarodni simpozij »Slovanski jeziki in kulture v sodobnem svetu«, ki je potekal na Moskovski državni univerzi M. V. Lomonosova v dnevih od 24. do 26. marca t. l., zasluži posebno pozornost, pa ne samo zaradi tega, ker so prireditelji simpozija (Filološka fakulteta Moskovske državne univerze) razglasili za pobudnika *znanstvenega shoda* nestrokovno združenje ljudi dobre volje (Društvo Slovenija-Rusija), marveč predvsem zato, ker je ta pobuda vzpodbudila organizatorje – ruske filologe, da so prisluhnili zahtevam časa in v zasnovi prireditve strokovne teme povezali z vrsto kulturoloških problemov, pomembnih in aktualnih v pogojih globalizacije tako za slovanske nacije kot za sodobni svet kot celoto.

Pozornost do vrednot nacionalnih kultur, ki naj ohranijo svojo izvirnost in svojevrstnost v procesih nastajanja novega sveta – sveta enotne zgodovine človeštva, je bila značilna tako za otvoritvena nagovora rektorja Moskovske državne univerze M. V. Lomonosova akademika V. A. Sadovničija in predsednice organizacijskega komiteja simpozija profesorice M. L. Remnjove, dekanice filološke fakultete moskovske univerze, kot tudi za filološko in kulturološko naravnane razprave dveh plenarnih zasedanj, dvanajstih sekcij in sedem okroglih miz s približno 550 udeleženci iz štiridesetih držav Evrope, Severne Amerike in Azije.[1]

Takšna naravnanost simpozija se je izrazila tudi v nastopih na uvodnem plenarnem zasedanju. Direktor Instituta ruskega jezika V. V. Vinogradova Ruske akademije znanosti v Moskvi Aleksander Moldovan je obravnavo sodobnega položaja slavistike sklenil z mislijo o njenem humanističnem poslanstvu, ki bi moralo po eni strani krepiti vsestransko vednost tako o specifiki kultur slovanskih nacij kot o vrednotah teh kultur in tako ohranjati razumevanje drugačnosti kot temelja za razumevajoče tvorno sobivanje različnih kultur in civilizacij. Profesor Berlinske univerze W. Humboldta W. Gladrov je v razpravi o jezikovni situaciji, ki jo pogojujejo odnosi med pogovornim jezikom in drugimi oblikami nacionalnega jezika (»etnojezika«), in njenem odsevu v literarni umetnosti sodobne Rusije, Češke in Bolgarije, posredno nakazal tudi nekatere probleme teh treh kultur v vrtinčenju sodobnega tranzicijskega sveta. Stvarne sodbe filologov Moldovana in Gladrova je na svoj način dopolnjeval s kulturno-političnega vidika slovaški jurist Ján Čarnogurský, profesor zasebne Bratislavske višje pravne šole. Njegov referat *Slovanski narodi med vzajemno solidarnostjo in članstvom v Evropski uniji* je posplošeno oceno zgodovinskega položaja slovanskih narodov v novejši zgodovini, ki da kljub nesamostojnosti večine slovanskih narodov v 19. stoletju in usodni podrejenosti slovanskih držav prevratni komunistični ideologiji in sovjetskemu taboru v 20. stoletju doživljajo kontinuiran razvoj in vzpon, povezal s sodobnim položajem slovanskih narodov in držav in odnosom med njimi. Položaj slovanskih narodov v sodobnosti opredeljuje po njegovem mnenju dejstvo, da so nekatere slovanske države v Evropski uniji in druge zunaj nje. Slovani v državah, ki so članice Evropske unije in se morajo ravnati po njenih pravilih, naj bi se znašli pred izzivom, ali bo jezikovna in kulturna bližina prispevala k bolj tesnemu sodelovanju Slovanov v okviru Evropske unije. Za medsebojne odnose tako Slovanov v Evropski uniji kot zunaj nje je po mnenju Čarnogurskega ključnega pomena odnos do Rusije. Slovanske države, ki so v Evropski uniji, bi se po njegovi sodbi lahko potrudile v skladu s prizadevanji Evropske unije za vzpostavitev kar se da dobrih odnosov z Rusijo, a žal nekatere počnejo prav nasprotno, temu naj bi prispevala tudi vključitev teh držav v NATO, največkrat izpeljana (morda z izjemo Poljske) s pomočjo manipulacije javnega mnenja.[2] Nekoliko nenavaden odnos

[1] Predstavitev simpozija in povzetki referatov so objavljeni v zborniku: Международный научный симпозиум СЛАВЯНСКИЕ ЯЗЫКИ И КУЛЬТУРЫ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ. Труды и материалы**,** Москва, МГУ, 24–26 марта 2009 г.

[2] Gl.: Я. Чарногурский, *Славянские народы между взаимной солидарностью и членством в Европейском союзе,* op. cit., 23.

do položaja slovanskih kultur in odnosa med njimi sta zastopala Bogoljub Stanković, profesor Univerze v Beogradu, in protoierej Boris Danilenko, direktor Sinodalne biblioteke Moskovske patriarhije. Oba sta svoja razmišljanja naravnala bolj ali manj v smeri nekoliko posodobljenega panslavizma. B. Stanković, ki je govoril o slavistiki in organiziranem slavističnem gibanju v sodobnem svetu, je ob izraženi zaskrbljenosti nad položajem slovanskih jezikov in kultur v sodobnem antagonističnem svetu in slavistike na univerzitetnih ustanovah (še posebej Zahoda) pozval strokovno javnost slovanskih dežel, naj po zgledu Slavističnega društva Srbije »izpriča maksimalno slavistično solidarnost« in si prizadeva »preroditi idejo slovanske vzajemnosti«. Protoierej Boris Danilenko je presenetil z neobičajno kritiko delovanja nekaterih podložniških članov ruskih pravoslavnih cerkva v Sovjetski zvezi in v emigraciji na Zahodu, ki so v obdobju totalitarnih režimov 20. stoletja večkrat podpirali te režime (stalinskega v SZ in nacističnega na Zahodu); prerojena in ponovno združena Ruska pravoslavna cerkev pa naj bi v prizadevanjih za duhovni preporod sodobnega, še posebej »pravoslavnega« sveta, poskrbela med drugim za uveljavitev tradicije svetih bratov Cirila in Metoda kot dejavnika, ki naj bi združeval slovanstvo. – V kontekstu uvodnih nastopov, ki so obravnavali problematiko stanja in položaja kultur slovanskih narodov predvsem z vidika slavistike, je nastop predstavnika Društva Slovenija-Rusija in njegov razmislek o vlogi humanističnih ved in nestrankarskih civilnih društev v premagovanju predsodkov in pregrad, ki ovirajo razumevajoče tvorno sodelovanje tako med slovanskimi kot tudi med drugimi kulturami in narodi sveta v pogojih globalizacije, nakazal potrebo, da bi prireditve, kot je simpozij »Slovanski jeziki in kulture v sodobnem svetu«, morale pritegniti širši krog humanističnih ved in pozorneje izbrati tematiko, ki jo zastavljajo konkretni problemi sodobnosti.[3] Predsednica organizacijskega komiteja simpozija M. L. Remnjova je z razumevanjem sprejela sporočilo Društva Slovenija-Rusija[4] in predlagala, naj bi razširjena zasnova moskovskega simpozija postala tradicionalna oblika znanstvenih srečanj tako slavistov kot strokovnjakov drugih humanističnih ved, ko je govor o medkulturnih odnosih in sodelovanju slovanskih narodov in držav. Predlog je bil sprejet.

Referati, prebrani v dvanajstih sekcijah so v glavnem ostajali v okviru, ki so ga nakazala uvodna predavanja (če pri tem deloma izvzamemo nastopa Jána Čarnogurskega in predstavnika DSR). Na sporedu so bili referati, ki so se navezovali na medkulturne odnose (v sekcijah kot so bile: Jezikovna situacija in jezikovna politika v deželah slovanskega sveta, Slovanski jeziki in literature v mednacionalni komunikaciji, Slovanski jeziki in sodobna sredstva masovne komunikacije in Slovanske literature, dramatika, kino in folklora: obče in posebne tendence), a tudi referati, ki so v nekoliko ožjem filološkem okviru obravnavali predvsem jezikoslovne teme (v sekcijah kot so bile: Tendence v preučevanju gramatik slovanskih jezikov, Novi pojavi v slovanskem besedotvorju: sistem in funkcioniranje, Vprašanja zgodovine in etimologije slovanskih jezikov, Slovanska dialektologija, Leksikologija in leksikografija slovanskih jezikov, Podoba sveta v slovanskih jezikih in Teorija in metodika poučevanja slovanskih jezikov kot tujih). – Nekaj referentov, ki so se posvetili jezikovni situaciji in jezikovni politiki v slovanskem svetu, je posebno pozornost posvetilo problematiki, ki jo Francozi že dolgo poznajo kot »franglais«, in opozorilo, da celo šole in množični mediji (tudi v Rusiji) nekritično dopuščajo, da vdirajo v jezik slovanskih narodov elementi v sodobnem svetu precenjene angleščine in to celo na področju nacionalne jezikovne komunikacije.

Podobno kot program sekcij je bil zastavljen tudi program okroglih miz, te naj bi z nekoliko širšega vidika obravnavale nekatera temeljna vprašanja, ki jih filologiji zastavljajo sodobne

[3] Gl. objavo referata Aleksandra Skaze *Поверх барьеров. Общество Словения-Россия и межкультурное сотрудничество* na spletni strani Društva Slovenija-Rusija (http: //www.drustvo-sloru.si).

[4] M. L. Remnjova je ob ugotovitvi, da bi bilo potrebno mnogo bolj zavzeto upoštevati delo takih društev, kot je Društvo Slovenija-Rusija, poudarila izjemnost tega društva v primerjavi s podobnimi društvi v svetu Slovanov.

razmere. Medkulturni tematiki je bila namenjena okrogla miza Aktualni etnični jezikovni in kulturni problemi in okrogla miza, ki se je ukvarjala z slovansko fantastiko v sodobnosti z vidikov vzajemnih vplivov. Povsem jezikoslovno so bile naravnane okrogle mize, na katerih so bili na dnevnem redu problemi slovanskega besedotvorja in nominacije, komunikativne gramatike in primerjalnega proučevanja ruskega jezika, formiranja sodobne finančno-ekonomske in pravne terminologije in morfološko-sintaktična tipologija stavčnih členov. – Okrogla miza o aktualnih etničnih jezikovnih in kulturnih problemih je nakazala kar nekaj perečih vprašanj, kot so na primer: viri oblikovanja jezikovne norme in njene kodifikacije pri novih slovanskih literarnih jezikih, integracija slovanskih jezikov v okvir globalnih zvez in posledice tega procesa za njihov kulturno-jezikovni razvoj in enakopravnost, migracijski procesi in njihov vpliv na kontakte med različnimi jeziki in kulturami, raziskave kulturno-jezikovnih konfliktov ipd. – V sklopu okroglih miz zasluži posebno pozornost sklop tem, ki so ga prireditelji poimenovali *Baltik – središče medkulturnih in medjezikovnih kontaktov (slovanski aspekt)*. Pomenljiva je že uvodna napoved te okrogle mize, ki pravi, da » ima pribaltska regija v zgodovinskem kontekstu ogromen pomen za slovanske in baltske literarne jezike«, ker da »nastopa v vlogi posrednika zahodnoevropskih tendenc v slovanskih jezikih«, in da »v sodobnem kontekstu v latvijskem in litovskem jeziku nahajamo, ne glede na puristične tendence, sledi ruskih in zahodnih jezikovnih in kulturnih kontaktov«. Takšna programska zastavitev okrogle mize nas navaja na misel, da je ruski del organizacijskega komiteja simpozija vključil v program vprašanja, ki vznemirjajo predvsem samo Rusijo. Če naj bomo ob tem optimisti, bi rekli, da naj bi okrogla miza, posvečena Baltiku, pričala, kako si Rusija želi vzpostaviti normalne medkulturne odnose s kulturami baltskih narodov, kar naj bi dokazovalo tudi dejstvo (na simpoziju večkrat omenjeno), da je Filološka fakulteta Moskovske državne univerze M. V. Lomonosova prvič v svoji zgodovini vzpostavila celovit univerzitetni študij baltskih jezikov in literatur na katedrah litovskega, latvijskega in estonskega jezika in da ob tem goji konstruktivne odnose z univerzami baltskih držav. Na izpostavljeno »rusko vprašanje« nas opozarjajo na primer tudi takšni referati, kot je bil v sekciji, posvečeni slovanskim jezikom in literaturam v mednacionalni komunikaciji, na primer referat G. V. Gamalejeve; referentka se je namreč lotila po besedah nekaterih ruskih razpravljavcev ruske »imperijske« problematike s prikazom, kako naj bi se v večnacionalni regiji Dagestana oblikovala jezikovna podoba sveta z rabo ruskega jezika in sprejemanjem ter interpretacijo slovanskih kulturnih vrednot. – A bili bi krivični, če ne bi priznali, da je simpozij povsem uravnoteženo obravnaval tako jezikovne kot kulturološke teme vseh slovanskih narodov.

Slovenijo, ki ji je simpozij posvetil posebno pozornost,[5] je zastopalo kar nekaj referentov. Društvo Slovenija-Rusija sta poleg Aleksandra Skaze zastopala Tomo Virk (Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani) z referatom *Medsebojni odnosi slovenske in ruske literature* in Krištof Jacek Kozak (Univerza na Primorskem) z referatom *Slovenska dramatika in sodobni procesi globalizacije* v podsekciji, posvečeni literarni teoriji, literarnim zvezam, umetniškemu prevodu in dramaturgiji. Filozofsko fakulteto Univerze v Ljubljani sta vidneje zastopala Aleksandra Derganc, ki je sodelovala pri vodenju podsekcije Problemi preučevanja spomenikov slovanske pismenosti in nastopila z referatom o rokopisu latinskega prevoda slovnice Meletija Smotrickega, ki ga je opravil osorski arhidiakon Matej Sović, in Andrej Rozman, ki je pomagal voditi podsekcijo, posvečeno slovanskim literaturam 20. in začetka 21. stoletja in nastopil z referatom *Slovaški narodni miti.* Slovenijo so v različnih sekcijah predstavljali še naslednji referenti: I.D. Makarova-Tominec z Univerze na Primorskem (*Prispevek I. I. Sreznjevskega k preučevanju slovenskega jezika*), Žiga Mujakić (*Současný sémantický vývoj slovesné předpony po- v češtině,*

[5] Če pri tem izvzamemo Makedonijo, ki ji je simpozij naklonil posebno sekcijo *Problemi makedonskega jezika, literature in kulture v slavističnem kontekstu* v zahvalo za uspešno izpeljan Mednarodni slavistični kongres leta 2007 in v podporo slovanskemu jeziku in kulturi nove države Makedoncev.

ruštině a slovinštině), P. Stankovska (*Morfološke in sintaktične spremembe v sodobnem češkem jeziku v primerjavi z nekaterimi drugimi slovanskimi jeziki*), W. Wtorkowska (*Besedotvorne, gramatikalne in leksikalne inovacije vslovanskih* jezikih), Š. Češnovar (*Preučevanje in poučevanje slovenskega jezika v neslovanskem svetu*) – vsi s Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Slovenijo in Moskovsko državno univerzo M. V. Lomonosova je predstavljala K. Ogrinc (*Tendence v razvoju slovanske terminologije. Formiranje administrativnega besedja druge polovice 19. stoletja*), na univerzitetne ustanove nevezan nastop naj bi imel Ljubljančan M. Kragelj (*Neoavantgardna skupina OHO*). Slovenskim temam so bili posvečeni tudi referati dolgoletne lektorice slovenskega jezika na Filološki fakulteti Moskovske državne univerze M. V. Lomonosova O. S. Plotnikove (*Kategorija določnosti/nedoločnosti v slovenskem jeziku*) in sodelavk moskovskega Slavističnega instituta Ruske akademije znanosti N. N. Starikove (*Zgodovinski roman v slovenski literaturi na koncu 20. in začetku 21. stoletja*) in Ju. A. Sozine (*Slovenski roman zadnje tretjine 20. stoletja. Odkritja in izgube*).

***

Mednarodni simpozij »Slovanski jeziki in kulture v sodobnem svetu«, če ga sodimo kot celoto, nedvomno zasluži priznanje tako z vidika vprašanj, ki jih je zastavljal, kot z vidika rezultatov, ki jih je dosegel. To še posebej velja za nekatere ugotovitve, zapisane v sklepni resoluciji simpozija: 1. Vrednost svetovne kulture je v njeni raznovrstnosti. Za ohranitev samostojnosti in bogastva raznolikih nacionalnih kultur je nujno potrebno razširjeno sodelovanje, še posebej med državami in narodi, ki jih povezujejo kulturne in duhovne zgodovinske vezi. 2. V pogojih globalizacije je pomembna naloga vseh slovanskih nacij zaščita nacionalne kulture, njenega jezika in duhovnega bogastva, pred tendencami globalne hegemonije. 3. Za uveljavitev enakopravnega položaja slovanskih kultur in slovanskih jezikov v sodobnem svetu je potrebno razširjeno in poglobljeno sodelovanje slavistov (a tudi strokovnjakov drugih humanističnih ved) in v skladu s tem nadaljevati prirejanje mednarodnih simpozijev, kakršen je bil mednarodni simpozij »Slovanski jeziki in kulture v sodobnem svetu«.[6] – Pripomniti pa vendarle moramo, da se je organizacija simpozija odmaknila od prvotne kulturološke zasnove in da smo zaradi tega na simpoziju pogrešali še kakšnega literarnega zgodovinarja in teoretika, zgodovinarja, etnologa, sociologa in ne nazadnje filozofa (tudi z Moskovske državne univerze M. V. Lomonosova). Delo in preglednost delovanja simpozija je motilo tudi preveliko število udeležencev in preohlapen odnos tako do izbora tem kot do kakovosti obravnav izbranih tem. Bodoči prireditelji podobnih simpozijev bi morali pripraviti programe takih srečanj skrbneje in z večjo pozornostjo do pomembnosti in aktualnosti zastavljenih in izbranih tem, povezanih s položajem in usodo kultur v spletu medsebojnih odnosov med narodi in državami globalizirajočega se novega sveta – sveta enotne zgodovine človeštva.

Aleksander Skaza
Društvo Slovenija-Rusija

[6] V skladu s sekcijo Slovanski jeziki in sodobna sredstva masovne komunikacije, ki je delovala v sklopu simpozija, odpira Moskovska državna univerza M. V. Lomonosova spletno stran, ki naj bi služila pripravi bodočih simpozijev o medkulturnih vprašanjih slovanskih narodov.